

Psychologiczne charakterystyki elektoratów partyjnych

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Nadchodzące wybory, tak jak to bywało także w latach ubiegłych, stały się katalizatorem zmian na scenie politycznej. Wprawdzie pozycja dwóch głównych partii pozostaje niezagrożona, jednak oferta polityczna poszerzyła się o nowe propozycje programowe i personalne. Ich pojawieniu się sprzyjało znużenie rządami koalicji PO–PSL i potrzeba politycznych zmian, widoczna m.in. w niespodziewanie dobrym wyniku Pawła Kukiza w pierwszej turze wyborów prezydenckich. Spośród bytów, które bardzo niedawno pojawiły się na scenie politycznej, największe poparcie i możliwość wprowadzenia swoich przedstawicieli do parlamentu zyskały Nowoczesna Ryszarda Petru i komitet wyborczy Kukiz'15. Warto przyjrzeć się, kogo, jakich wyborców przyciągają nowe formacje. Podobnie jak w latach ubiegłych (ostatnio w roku 2010), porównaliśmy¹ elektoraty partii cieszących się największym poparciem społecznym pod względem wybranych cech i nastawień psychicznych oraz sporządziliśmy ich psychologiczne charakterystyki. W tym roku w analizach uwzględniliśmy także osoby zamierzające głosować, ale niezdecydowane, kogo poprzeć, oraz niegłosujących.

Przedmiotem naszego zainteresowania były następujące zjawiska psychologiczne:

- ◆ **optymizm – pesymizm**, wyrażający się w ocenach i prognozach dotyczących sytuacji w kraju i własnej;
- ◆ **otwartość na zmiany: zachowawczość – innowacyjność**, wyrażające się w stosunku do zmian zachodzących w świecie, a także gotowości do ich wprowadzania;
- ◆ **skłonność do współpracy**, polegająca na wierze w możliwość kształtowania nieantagonistycznych stosunków międzyludzkich i oparta na zaufaniu do innych ludzi;

---

¹ Zagregowane dane pochodzą z dwóch badań „Aktualne problemy i wydarzenia” (303 i 304) przeprowadzonych metodą wywiadów bezpośrednich (face to face) wspomaganych komputerowo (CAPI). Badanie 303 zrealizowano w dniach 17-24 sierpnia 2015 roku na liczącej 1040 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Badanie 304 zrealizowano w dniach 17-23 września 2015 roku na liczącej 972 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

- ◆ **paranoiczne myślenie o polityce**, wyrażające się w przekonaniu o istnieniu ukrytych sił kierujących światem i wierze w tzw. spiskową teorię dziejów;
- ◆ **autorytaryzm**, polegający na przeświadczeniu o występowaniu hierarchicznej organizacji stosunków międzyludzkich, wierze w skuteczność rozwiązań opartych na sile i przekonaniu o konieczności podporządkowania się autorytetom;
- ◆ **anomia**, rozumiana jako doświadczenie braku sensu, zagubienia w świecie społecznym, niepewność co do obowiązujących w nim wartości i reguł;
- ◆ **alienacja polityczna**, oznaczająca poczucie wyobcowania ze świata polityki, braku wpływu na tę sferę oraz nieufność wobec mechanizmów i elit politycznych.

Nasilenie wyżej wymienionych postaw psychologicznych badaliśmy przy użyciu skal konstruowanych każdorazowo na podstawie kilku pytań ankiety. Wykorzystanie takich skal pozwala na przedstawienie otrzymanych wyników w formie syntetycznych wskaźników. Ich omówienie poprzedzamy prezentacją procentowych rozkładów odpowiedzi na pytania tworzące skalę i średnich na skalach – dla ogółu ankietowanych.

OPTYMIZM – PESYMIZM W OPINIACH O SYTUACJI W POLSCE

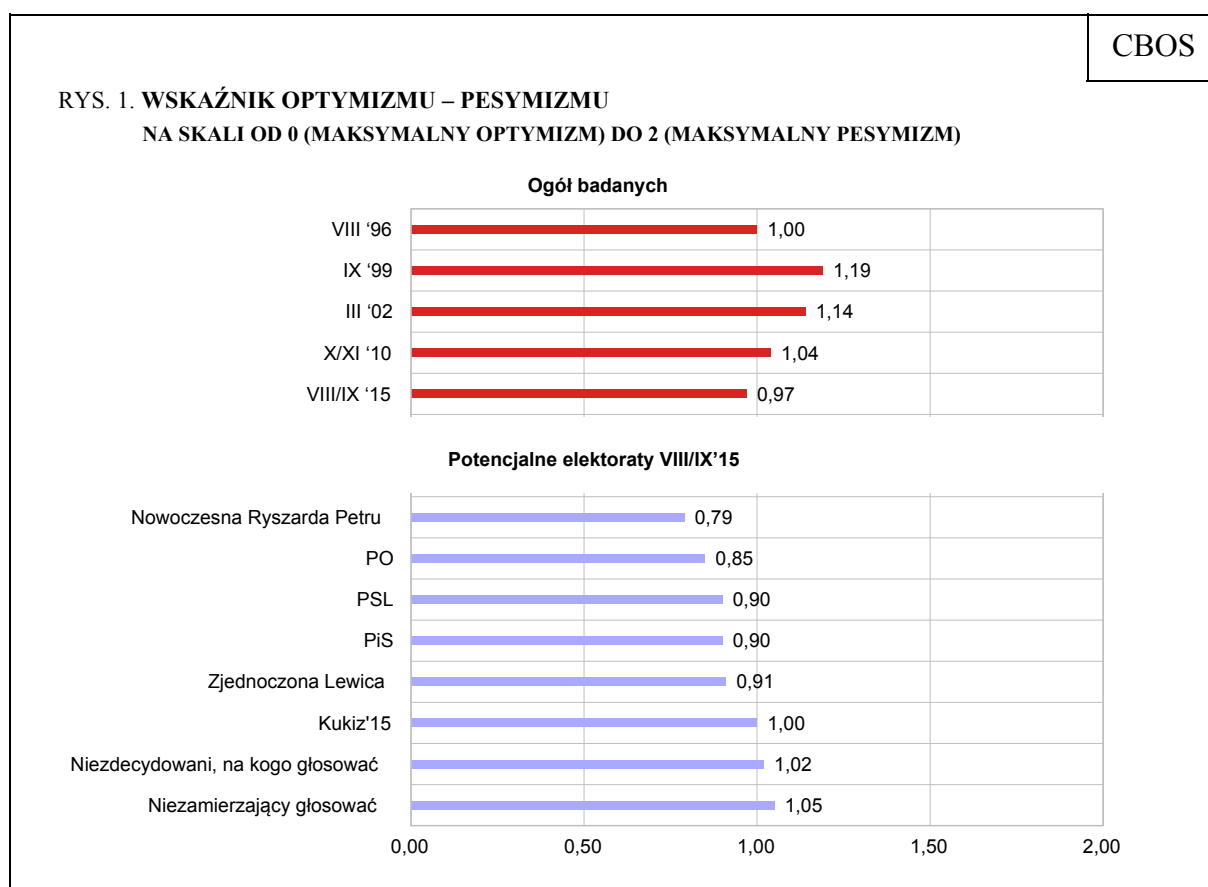
Wskaźnik optymizmu – pesymizmu powstał na podstawie odpowiedzi na mierzące nastroje społeczne pytania dotyczące: ocen i prognoz ogólnej sytuacji w kraju, sytuacji gospodarczej, politycznej, sytuacji w zakładzie pracy oraz poziomu życia rodziny. Skala optymizmu – pesymizmu przybiera wartości od 0 do 2. Im wyższa wartość na skali, tym większe nasilenie pesymizmu.

Wśród ogółu badanych ogólny wskaźnik pesymizmu wyniósł 0,97 i był niższy niż w latach ubiegłych. Nastroje społeczne są obecnie wyraźnie lepsze niż rejestrowane pod koniec lat dziewięćdziesiątych i na początku minionej dekady, a także istotnie lepsze niż notowane przed pięcioma laty. Wartość sumarycznego wskaźnika pesymizmu jest obecnie nieco niższa niż w roku 1996. W ciągu niemal dwudziestu lat poprawiły się opinie o stanie gospodarki i przede wszystkim wzrosło zadowolenie z sytuacji w zakładach pracy oraz poziomu życia. W porównaniu z 1996 rokiem znacząco gorsze są natomiast oceny i przewidywania dotyczące sytuacji politycznej, a także ogólne opinie o kierunku rozwoju sytuacji w kraju.

Tabela 1

Oceniane kwestie	Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań				
		VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15
		w procentach				
Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	W dobrym	40	30	16	32	30
	W złym	40	61	70	54	47
	Trudno powiedzieć	19	9	14	14	23
Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Poprawi się	20	13	9	16	20
	Nie zmieni się	50	44	43	47	48
	Pogorszy się	19	37	40	31	19
	Trudno powiedzieć	11	6	7	6	13
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?	Dobra	15	9	6	12	11
	Ani dobra, ani zła	45	36	37	35	37
	Zła	26	45	46	48	46
	Trudno powiedzieć	13	10	11	5	6
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?	Dobra	19	10	3	20	26
	Ani dobra, ani zła	41	27	18	41	36
	Zła	33	60	65	35	32
	Trudno powiedzieć	7	4	4	4	6
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy?	Dobra	36	27	29	53	60
	Ani dobra, ani zła	26	33	32	30	27
	Zła	36	37	36	15	12
	Trudno powiedzieć	2	3	3	2	1
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	poprawi się	18	12	12	16	19
	nie zmieni się	52	51	57	54	45
	pogorszy się	12	24	18	22	21
	Trudno powiedzieć	17	13	14	8	15
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	poprawi się	24	15	12	22	22
	nie zmieni się	50	42	49	47	50
	pogorszy się	14	35	29	23	14
	Trudno powiedzieć	12	9	10	7	14
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	poprawi się	22	20	9	23	21
	nie zmieni się	49	49	56	57	61
	pogorszy się	19	23	27	14	9
	Trudno powiedzieć	10	8	8	6	9
Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	dobrze	24	22	18	43	51
	ani dobrze, ani źle	54	52	54	42	40
	źle	21	26	28	14	9
	Trudno powiedzieć	1	0	0	0	0
Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	lepiej	20	16	12	21	21
	tak samo jak obecnie	48	49	52	53	59
	gorzej	18	26	27	19	9
	Trudno powiedzieć	14	9	9	7	11

Elektoraty partyjne bardzo wyraźnie różnią się na skali optymizmu – pesymizmu. Najlepiej sytuację w kraju i własną postrzegają zwolennicy Nowoczesnej Ryszarda Petru. Do najbardziej optymistycznie myślących o sytuacji własnej i kraju należą też zwolennicy PO. Lepsze niż przeciętnie w całym społeczeństwie są nastroje w elektoratach PiS, PSL i Zjednoczonej Lewicy. Największym poziomem pesymizmu wśród badanych elektoratów wyróżniają się potencjalni wyborcy komitetu Kukiz'15. Do największych pesymistów wśród ogółu badanych należą jednak osoby niezdecydowane, na kogo głosować w wyborach i – przede wszystkim – bierni politycznie: niezamierzający brać udziału w nadchodzących wyborach parlamentarnych.

OTWARTOŚĆ NA ZMIANY: ZACHOWAWCZOŚĆ – INNOWACYJNOŚĆ

Skala otwartości na zmiany została skonstruowana na podstawie trzech pytań. Przyjmuje ona wartości od 1 do 10. Im niższa wartość na skali, tym większa zachowawczość, natomiast im wyższa wartość, tym bardziej innowacyjna postawa wobec rzeczywistości.

Średnia na skali wśród ogółu badanych jest bliska środka skali (5,58), co oznacza równowagę między postawą zachowawczą a innowacyjną. W ciągu ostatnich ośmiu lat stopień otwartości Polaków na zmiany nie zmienił się.

Tabela 2

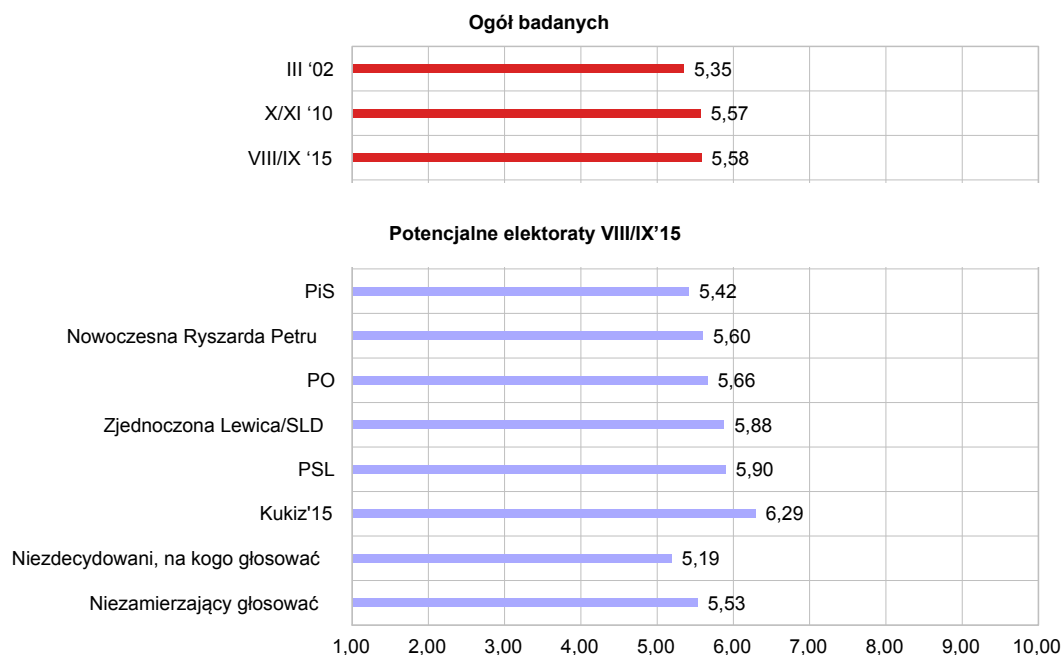
Punkty na skali*														
1			2 – 4			5 – 6			7 – 9			10		
III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15	III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15	III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15	III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15	III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15
Należy być ostrożnym, gdy wprowadza się zasadnicze zmiany												Człowiek nigdy niczego nie osiągnie, jeśli nie będzie działał śmiało		
17	11	13	18	17	16	20	23	24	23	27	28	19	20	19
Najlepsze są idee, które wytrzymały próbę czasu												Nowe idee są zazwyczaj lepsze niż stare		
25	19	19	23	22	22	26	33	35	11	13	13	7	6	8
Kiedy coś się zmienia w moim życiu, martwię się kłopotami, które mogą z tego wyniknąć												Kiedy coś się zmienia w moim życiu, cieszę się, że może zacząć się coś nowego		
14	11	11	16	19	14	21	24	28	24	27	28	21	16	18

* Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Sympatycy najważniejszych partii i ugrupowań politycznych stosunkowo niewiele różnią się między sobą stosunkiem do zmian i gotowością do zaangażowania się w nie. Zdecydowanie największą innowacyjnością wyróżniają się zdeklarowani wyborcy komitetu Kukiz'15. Nieco bardziej niż przeciętnie gotowi na zmiany są zwolennicy PSL i Zjednoczonej Lewicy. W elektoratach PO i Nowoczesnej Ryszarda Petru poziom otwartości na zmiany nie odbiega od przeciętnego w całym społeczeństwie. Stosunkowo najbardziej zachowawczy elektorat ma PiS.

Wśród niezamierzających głosować w nadchodzących wyborach parlamentarnych wartość wskaźnika otwartości na zmiany jest zbliżona do przeciętnej wśród ogółu badanych. Z kolei osoby deklarujące udział w wyborach, ale niezdecydowane, kogo poprzeć, są bardziej ostrożne i niechętnie zmianom, niż mający określone preferencje wyborcze lub w ogóle nie głosujący.

**RYS. 2. WSKAŹNIK OTWARTOŚCI NA ZMIANY
NA SKALI OD 1 (ZACHOWAWCZOŚĆ) DO 10 (INNOWACYJNOŚĆ)**

SKŁONNOŚĆ DO WSPÓLPRACY

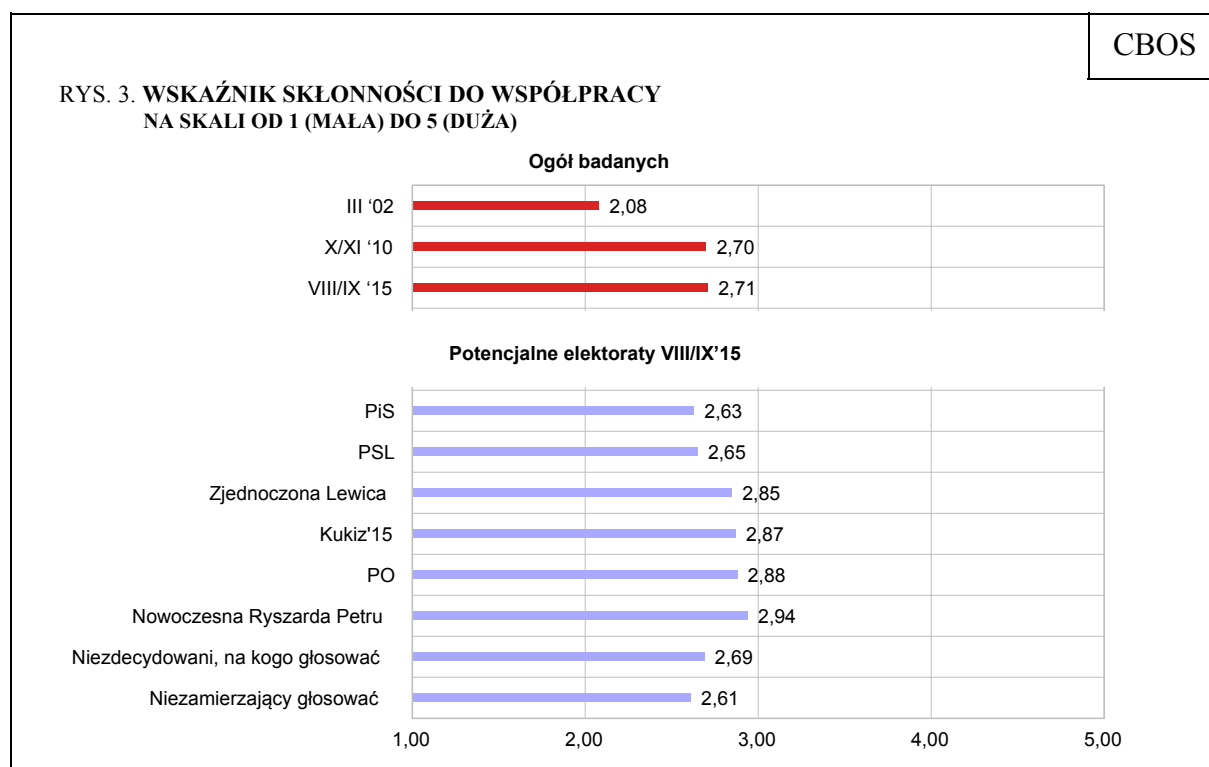
Wskaźnik skłonności do współpracy powstał na podstawie pięciu pytań ankiety. Wartości na skali mierzącej nasilenie tej postawy mieszczą się w zakresie od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym większa skłonność do kooperacji i gotowość zaufania ludziom. W całym społeczeństwie przeważają postawy nieufności do ludzi i niechęci do współpracy. W ciągu ostatnich pięciu lat wartość wskaźnika skłonności do współpracy nie zmieniła się i nadal lokuje się poniżej środka skali.

Tabela 3

Czy zgadza się Pan(i) czy nie zgadza z następującymi opiniami:	Zgadzam się			I zgadzam się, i nie zgadzam się			Nie zgadzam się			Trudno powiedzieć		
	II I'02	X/X '10	VIII/ IX '15	III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15	III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15	III '02	X/XI '10	VIII/ IX '15
	w procentach											
– człowiek pozostawiony sam sobie jest bezradny i nieszczęśliwy	77	69	63	9	13	17	13	17	18	1	1	1
– tam, gdzie jedni zyskują, inni muszą zawsze coś tracić	79	67	63	8	12	15	11	19	20	2	1	1
– jeśli człowiek wejdzie z kimś w spółkę, to prędzej czy później musi się to źle skończyć	49	46	43	21	19	19	25	32	36	5	3	2
– gdy ktoś ma poważne kłopoty, nikt nie troszczy się o to, co się z nim dzieje	65	50	46	13	16	18	20	33	34	2	1	2
– jeśli człowiek nie ma się na baczności, inni to wykorzystają	85	78	78	8	12	11	4	9	10	2	1	1

Pod względem skłonności do współpracy badane elektoraty można podzielić na dwie grupy. Ponadprzeciętnie dużym zaufaniem do ludzi i skłonnością do współpracy charakteryzują się sympatycy Nowoczesnej Ryszarda Petru, PO, komitetu Kukiz'15 oraz Zjednoczonej Lewicy. Wskaźnik gotowości do współpracy w elektoratach PiS i PSL kształtuje się na znacząco niższym, zbliżonym do przeciętnego, poziomie.

Osoby niezdecydowane, kogo poprzeć w wyborach, oraz bierne politycznie nie wyróżniają się pod względem skłonności do kooperacji.

PARANOJA POLITYCZNA

Skala mierząca nasilenie tej postawy została skonstruowana na podstawie dwóch pytań ankiety. Przyjmuje ona wartości od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym silniejsza tendencja do spiskowego postrzegania polityki.

Wśród ogółu badanych nasilenie postawy określanej jako paranoja polityczna jest obecnie stosunkowo duże, większe niż było w ubiegłej dekadzie (w roku 2002 i 2010) i w połowie lat dziewięćdziesiątych (w roku 1996). Zbliżony poziom wskaźnika obrazującego skłonność do myślenia o polityce w kategoriach spisku notowaliśmy jedynie w roku 1999. Być może do nasilenia się tej postawy przyczyniła się niestabilna sytuacja na arenie międzynarodowej i związane z tym poczucie braku kontroli nad procesami zachodzącymi w świecie: przedłużający się konflikt na Ukrainie, destabilizacja sytuacji na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej oraz masowy napływ uchodźców do Europy.

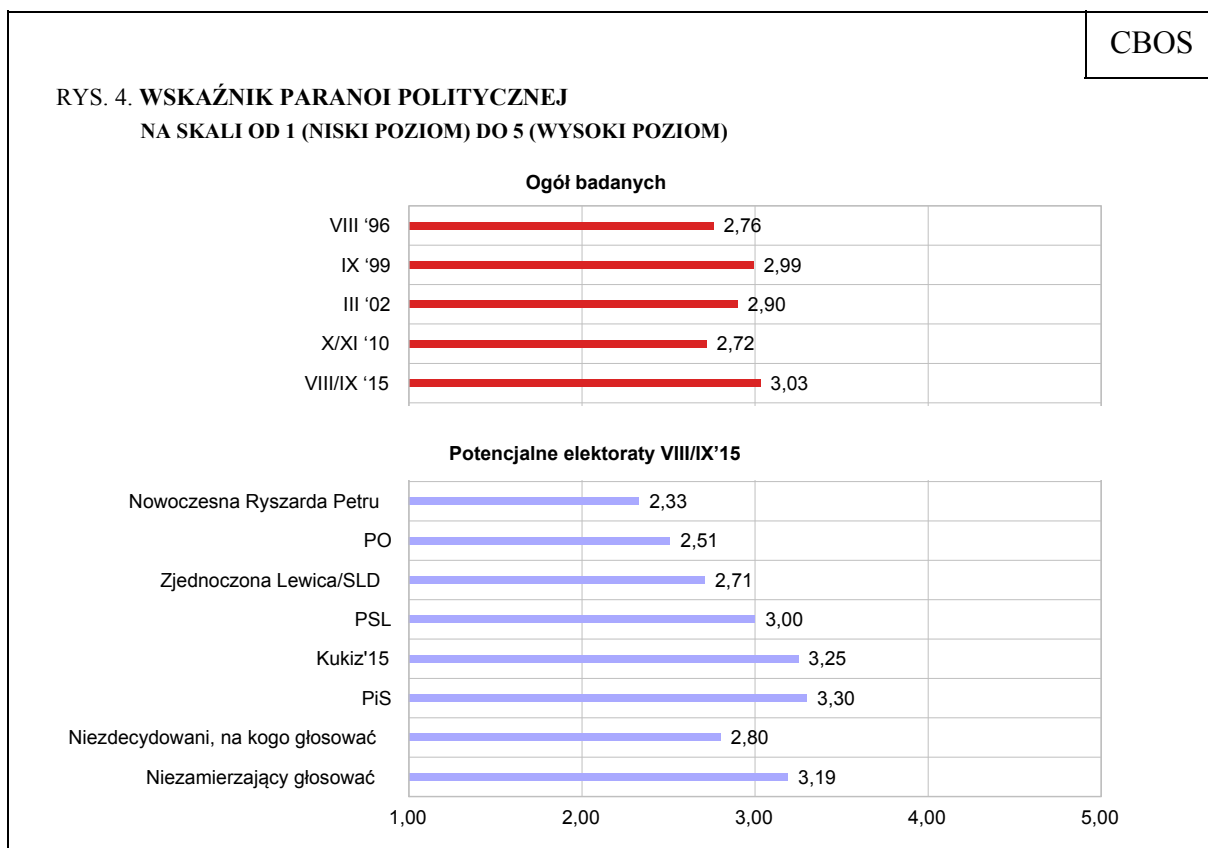
Tabela 4

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się					Nie zgadzam się					Trudno powiedzieć				
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15
	w procentach														
– to nie rząd nami rządzi; ci, co naprawdę nami sterują, nie są w ogóle znani	36	49	44	39	51	45	36	39	46	38	19	15	18	15	10
– ci, którzy twierdzą, że istnieją na świecie potężne, ukryte siły spiskujące przeciwko Polsce, mają wiele racji	24	33	27	27	37	53	49	50	57	47	22	18	23	16	16

Elektoraty partyjne bardzo wyraźnie różnią się pod względem nasilenia paranoi politycznej. Przekonanie o istnieniu ukrytych sił, sterujących społeczeństwem i spiskujących przeciwko Polsce jest zdecydowanie najbardziej rozpowszechnione wśród zwolenników PiS oraz sympatyków komitetu Kukiz'15. Nasilenie postawy określanej jako paranoja polityczna jest zdecydowanie najniższe w elektoracie Nowoczesnej Ryszarda Petru. Rządziej niż przeciętnie myśleniu o polityce w kategoriach spisku ukrytych sił ulegają też sympatycy PO,

a także Zjednoczonej Lewicy. Wśród zwolenników PSL nasilenie paranoi politycznej jest przeciętne – praktycznie takie same jak wśród ogółu badanych.

Osoby zamierzające uczestniczyć w najbliższych wyborach, ale niezdecydowane jeszcze, na kogo głosować, wyraźnie różnią się poziomem paranoi politycznej od biernych politycznie. Wśród ankietowanych, którzy nie mają skryształizowanych preferencji partyjnych, ale są zainteresowani udziałem w wyborach, nasilenie tego typu postaw jest niższe niż przeciętne. Odwrotnie wśród biernych politycznie: postrzeganie polityki jako gry zakulisowych sił jest w tej grupie bardzo rozpowszechnione.

AUTORYTARYZM

Wskaźnik autorytaryzmu został skonstruowany na podstawie trzech pytań ankiety. Nasilenie tej postawy przybiera na skali wartości od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najniższy poziom autorytaryzmu, a 5 – najwyższy.

Tabela 5

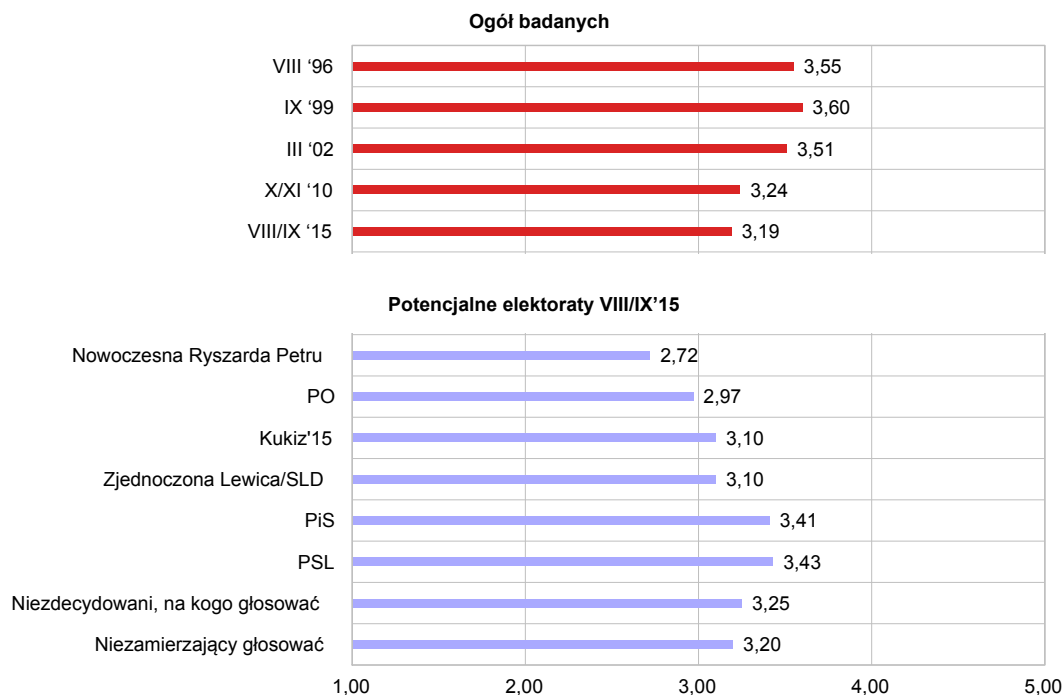
Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się					Nie zgadzam się					Trudno powiedzieć				
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15
	w procentach														
– każdy dobry kierownik, aby zyskać uznanie i posłuch, powinien być surowy i wymagający wobec ludzi, którzy mu podlegają	61	66	58	49	46	34	30	37	45	50	5	4	4	6	4
– jak się dobrze zastanowić, to trzeba przyznać, że istnieją na świecie tylko dwa typy ludzi: silni i słabi	61	62	61	52	49	31	32	31	41	46	9	6	8	7	5
– silny przywódca może więcej zrobić dla kraju niż ustawy, dyskusje, konsultacje	67	70	69	63	65	23	22	23	29	28	10	8	8	8	7

Rozkłady opinii w kwestiach, które posłużyły do utworzenia wskaźnika oraz jego wartość dla całej populacji, wskazują, że maleje wiara w skuteczność rozwiązań opartych na sile oraz w konieczność podporządkowania się autorytetom. Wartość wskaźnika autorytaryzmu dla ogółu badanych jest obecnie wyraźnie niższa niż w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych oraz na początku ubiegłego dziesięciolecia i zbliżona do notowanej pięć lat temu.

Największym nasileniem postaw autorytarnych charakteryzują się sympatycy PSL i PiS. Zdecydowanie najmniej autorytarni są potencjalni wyborcy Nowoczesnej Ryszarda Petru. Niższym niż przeciętnie poziomem autorytaryzmu charakteryzują się zwolennicy PO, a także zdeklarowani wyborcy komitetu Kukiz'15 oraz Zjednoczonej Lewicy.

Osoby niezdecydowane, na kogo głosować w nadchodzących wyborach, oraz bierne politycznie nie wyróżniają się pod względem nasilenia postaw autorytarnych. Są one wśród nich umiarkowanie rozpowszechnione.

**RYS. 5. WSKAŹNIK AUTORYTARYZMU
NA SKALI OD 1 (NISKI POZIOM) DO 5 (WYSOKI POZIOM)**

ANOMIA

Wskaźnik anomii został zbudowany na podstawie trzech pytań ankiety. Na skali mierzącej nasilenie tej postawy przyjmuje on wartości od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym jest ono większe. Poczucie zagubienia, dezorientacji co do reguł i wartości obowiązujących w świecie towarzyszy większości badanych osób. Nasilenie występowania tego rodzaju postaw w społeczeństwie praktycznie niewiele się zmieniło w ciągu ostatnich kilkunastu lat.

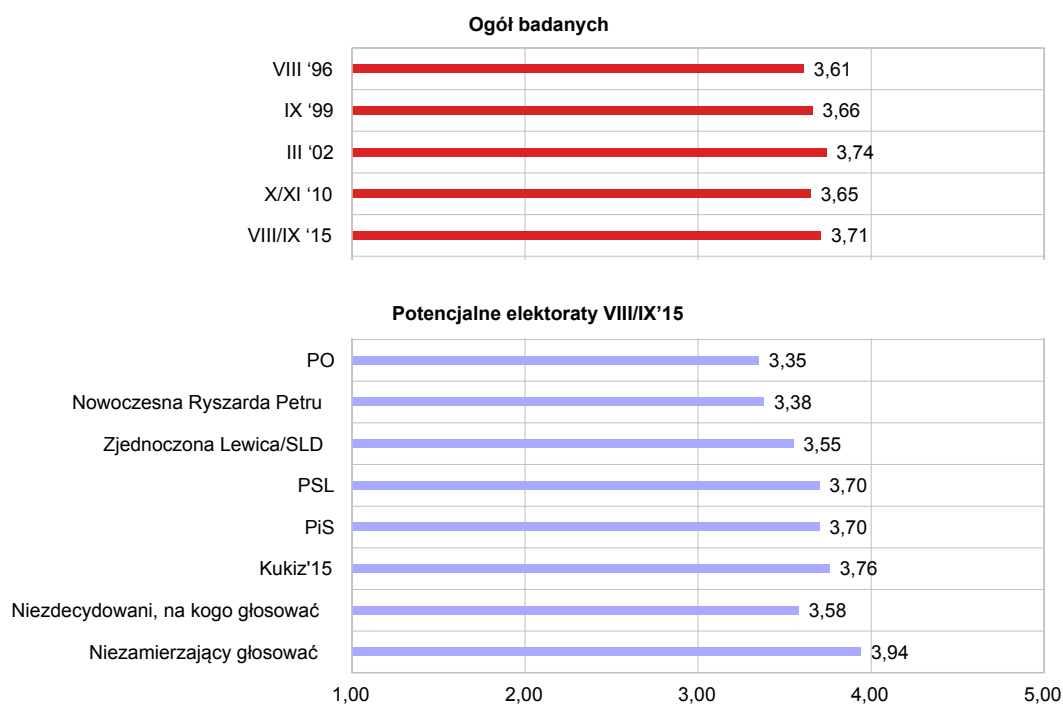
Tabela 6

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się					Nie zgadzam się					Trudno powiedzieć				
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15
	w procentach														
– coraz trudniej dopatrzeć się jakiegoś sensu w otaczającym nas świecie	59	63	65	62	63	29	28	27	29	29	13	9	8	9	8
– jedyne, czego można być obecnie pewnym, to tego, że niczego nie można być pewnym	71	75	78	80	83	17	16	12	14	13	13	9	10	6	4
– przy istnieniu tak wielu różnych idei, teorii i światopoglądów często już nie wiadomo, w co wierzyć	59	65	64	61	64	32	29	30	33	31	9	6	6	6	5

Najbardziej poczucie braku sensu oraz zagubienia w otaczającym świecie dotyka zwolenników PO oraz Nowoczesnej Ryszarda Petru. Także w elektoracie Zjednoczonej Lewicy nasilenie postaw anomijnych jest niższe niż przeciętnie w całym społeczeństwie. Są one stosunkowo bardziej rozpowszechnione wśród sympatyków PiS i PSL oraz komitetu Kukiz'15.

Poczucia braku sensu oraz niepewności co do reguł obowiązujących w świecie społecznym szczególnie dotkliwie doświadczają osoby bierne polityczne, niezamierzające głosować w nadchodzących wyborach. Natomiast wśród osób deklarujących udział w wyborach, ale niezdecydowanych, kogo poprzeć, poziom anomii jest nieco niższy od przeciętnego.

**RYS. 6. WSKAŹNIK ANOMII
NA SKALI OD 1 (NISKI POZIOM) DO 5 (WYSOKI POZIOM)**

ALIENACJA POLITYCZNA

Wskaźnik alienacji politycznej powstał na podstawie czterech pytań ankiety. Na skali mierzącej występowanie tej postawy przyjmuje on wartości od 1 do 5, gdzie 1 oznacza największe poczucie podmiotowości obywatelskiej, a 5 – najwyższy poziom alienacji politycznej. Nasilenie w społeczeństwie postaw dystansu, nieufności do świata polityki niewiele się zmieniło w ciągu ostatnich pięciu lat.

Tabela 7

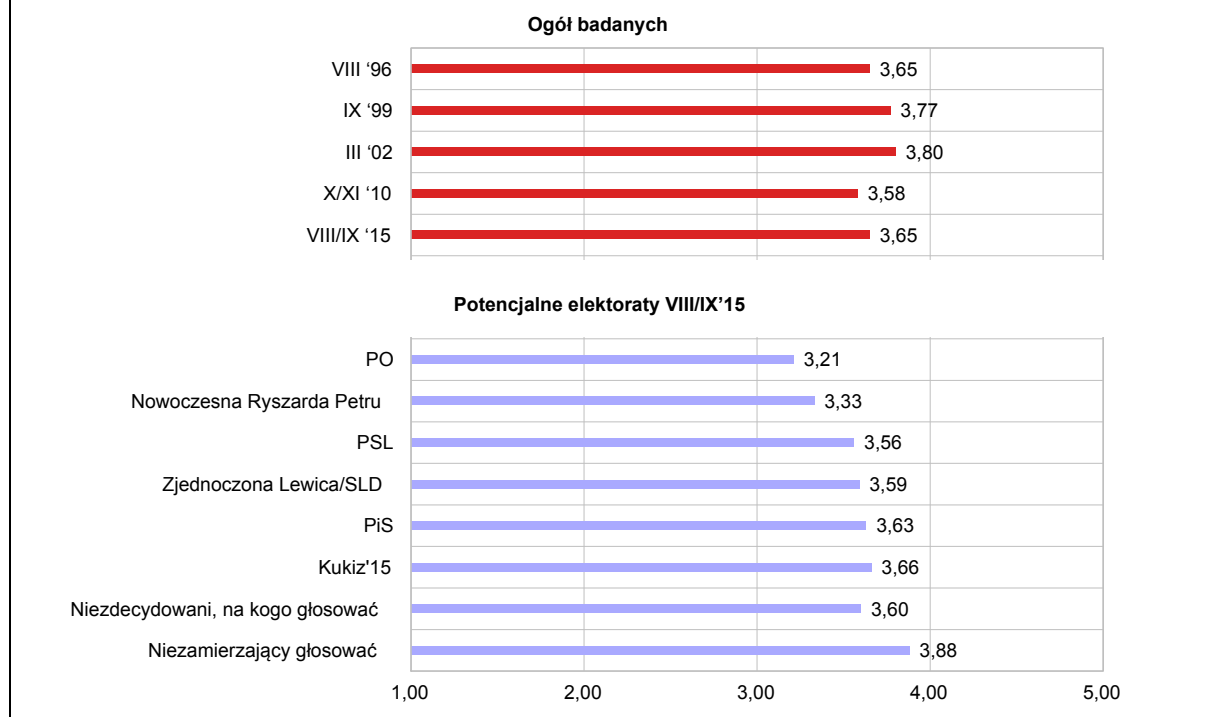
Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się					Nie zgadzam się					Trudno powiedzieć				
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15
	w procentach														
– w naszym obecnym systemie społeczno-politycznym czuję się coraz bardziej obco i nieswojo	53	62	63	56	58	36	30	30	36	35	11	7	7	8	7
– ludzie tacy jak ja nie mają żadnego wpływu na to, co robi rząd	88	87	88	79	78	11	11	10	18	20	2	2	2	3	2
– aby pełnić w naszym kraju jakąś funkcję we władzy, nie można być uczciwym człowiekiem	32	41	42	39	43	56	48	46	51	49	12	11	11	10	8
– większość polityków – niezależnie od tego, co mówi – tak naprawdę dba tylko o swoją karierę	82	88	89	84	88	10	9	8	12	9	8	4	3	4	3

Pod względem nasilenia alienacji politycznej badane elektoraty można podzielić na dwie grupy. Przeciętnym lub zbliżonym do przeciętnego poziomem alienacji politycznej charakteryzują się zdeklarowani wyborcy komitetu Kukiz'15, PiS, Zjednoczonej Lewicy i PSL. Wyraźnie rzadziej postawy dystansu i nieufności wobec świata polityki przejawiają sympatycy PO i Nowoczesnej Ryszarda Petru.

Zdecydowanie najwyższy poziom alienacji politycznej charakteryzuje osoby niezamierzające uczestniczyć w nadchodzących wyborach. Odmowa udziału w wyborach jest wyrazem odrzucenia świata polityki i reguł w nim obowiązujących. Skala występowania tego rodzaju postaw wśród osób niemających skryzalizowanych preferencji partyjnych, ale chcących głosować, jest wyraźnie mniejsza i zbliżona do przeciętnej w całym społeczeństwie.

**RYS. 7. WSKAŹNIKI ALIENACJI POLITYCZNEJ
NA SKALI OD 1 (POCZUCIE PODMIOTOWOŚCI OBYWATELSKIEJ) DO 5 (ALIENACJA POLITYCZNA)**

**CHARAKTERYSTYKI ELEKTORATÓW PARTYJNYCH, OSÓB NIEZDECYDOWANYCH,
NA KOGO GŁOSOWAĆ, I NIEGŁOSUJĄCYCH**

Elektorat PiS. Elektorat PiS wyróżnia przede wszystkim wysoka wartość wskaźnika postawy określanej jako paranoja polityczna. Zwolennicy tego ugrupowania szczególnie często ulegają myśleniu o polityce w kategoriach spisku ukrytych sił. Ponadto sympatyków tej partii cechuje także duży autorytaryzm. Elektorat PiS zawsze był raczej zachowawczy, niechętny zmianom. Tak jest i obecnie, choć wartość wskaźnika otwartości na zmiany wśród zwolenników tego ugrupowania jest obecnie bliższa przeciętnej niż w latach ubiegłych². Także pod względem gotowości do współpracy z innymi sympatycy PiS ustępują większości pozostałych elektoratów.

² Dane dotyczące lat ubiegłych zostały przedstawione w komunikacie „Zmiany w psychologicznych profilach elektoratów partyjnych” luty 2011 (oprac. B. Roguska).

Wyborcy PiS są mniej niż przeciętnie pesymistyczni. Oznacza to bardzo wyraźną poprawę nastrojów w elektoracie tej partii w porównaniu z rokiem 2010. Ówczesne badania pokazujące wyjątkowo wysoki poziom pesymizmu wśród sympatyków PiS były realizowane kilka miesięcy po katastrofie prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem. Tegoroczne przeprowadzone zostały przed wyborami, które najprawdopodobniej przyniosą zwycięstwo PiS i być może doprowadzą do przejęcia władzy w Polsce przez tę partię. Nadzieje na taki obrót wydarzeń mogą być powodem ogólnej poprawy nastrojów wśród zwolenników PiS.

Poziom anomii oraz poziom alienacji politycznej w elektoracie PiS są zbliżone do przeciętnych w całym społeczeństwie.

Przeprowadzone analizy³ dowodzą, że chęć poparcia PiS w nadchodzących wyborach wiąże się z niskim poziomem pesymizmu, skłonnością do postrzegania polityki jako gry zakulisowych sił oraz z autorytaryzmem.

Elektorat PO. Wartości wskaźników opisujących postawy potencjalnych wyborców tego ugrupowania są lepsze niż w przypadku sympatyków większości pozostałych ugrupowań. Sympatyków tej partii cechuje niższy niż w pozostałych elektoratach poziom alienacji politycznej. Jest to zrozumiałe w przypadku wyborców partii rządzącej, wśród których z reguły rzadsze są postawy dystansu, nieufności do świata polityki. Mimo istotnego wzrostu pesymizmu w elektoracie PO w ciągu ostatnich 5 lat (tym istotniejszego, że nastąpił wbrew ogólnej tendencji do poprawy nastrojów), wyborcy PO są bardziej niż przeciętnie zadowoleni z sytuacji w kraju i własnej oraz optymistycznie patrzą w przyszłość. Spośród sympatyków innych partii wyraźnie wyróżnia ich mała skłonność do postrzegania polityki w kategoriach spisku zakulisowych sił. W stosunkowo niewielkim zakresie przejawiają postawy anomijne i dystans wobec świata polityki (alienację polityczną). Cechuje ich względnie niski poziom autorytaryzmu. Bardziej niż przeciętnie skłonni są ufać ludziom i współpracować z innymi. Wartość wskaźnika otwartości na zmiany jest w elektoracie PO zbliżona do średniej dla ogółu badanych.

Jak wskazują analizy⁴, deklarowanie poparcia dla PO w nadchodzących wyborach parlamentarnych związane jest przede wszystkim z optymizmem w postrzeganiu rozwoju sytuacji w kraju i własnej, a także brakiem myślenia o polityce jako grze zakulisowych sił oraz poczuciem podmiotowości politycznej.

---

³ Przeprowadzono analizę regresji logistycznej.

⁴ Por. przypis 2.

Elektorat komitetu Kukiz'15. Nasilenie pesymizmu wśród zwolenników tej formacji jest znacząco większe niż w elektoratach innych ugrupowań. Względnie wysoki poziom pesymizmu zbliża ich do osób niezdecydowanych, kogo poprzeć w nadchodzących wyborach, oraz do biernych politycznie – w ogóle niezamierzających iść do urn. Od obu grup odróżnia ich natomiast duża innowacyjność i gotowość do zmian. Wysoka wartość wskaźnika otwartości na zmiany jest najbardziej charakterystyczną cechą elektoratu komitetu Kukiz'15. Dużej otwartości na zmiany towarzyszy wyższy niż przeciętnie poziom gotowości do współpracy z innymi. Innowacyjność i gotowość do współpracy z innymi przy stosunkowo wysokim poziomie pesymizmu sprawiają, że można mówić o dużym potencjale buntu w elektoracie ruchu Kukiz'15. Istotnym wyróżnikiem tego elektoratu jest także silna skłonność do myślenia o polityce w kategoriach spisku zakulisowych sił. Sympatyków komitetu Kukiz'15 cechuje stosunkowo wysoki poziom anomii i alienacji politycznej. Poziom autorytaryzmu w tym elektoracie jest niższy niż przeciętnie.

Z analiz⁵ wynika, że wyrażanie poparcia dla komitetu Kukiz'15 wiąże się z otwartością na zmiany, gotowością do współpracy i zaufania innym oraz skłonnością do spiskowego postrzegania polityki.

Elektorat Nowoczesnej Ryszarda Petru. Większość opisanych wskaźników osiąga wśród sympatyków Nowoczesnej Ryszarda Petru wartości, które pozwalają stwierdzić, że elektorat tej partii grupuje osoby cieszące się najlepszym samopoczuciem. Zwolenników tej partii charakteryzuje stosunkowo największy optymizm i gotowość do współpracy. Mają najmniejszą skłonność do myślenia o polityce jako grze zakulisowych sił. Najniższy jest wśród nich poziom autorytaryzmu oraz nasilenia postaw anomijnych. Pod względem poczucia podmiotowości politycznej sympatycy Nowoczesnej Ryszarda Petru ustępują nieco wyborcom PO, jednak także w ich przypadku nasilenie alienacji politycznej jest niewielkie, znacznie niższe od przeciętnego. Zwolennicy Nowoczesnej są średnio otwarci na zmiany – średnio innowacyjni.

Z przeprowadzonych analiz⁶ wynika, że chęć głosowania na Nowoczesną Ryszarda Petru związana jest przede wszystkim z optymizmem w postrzeganiu sytuacji w kraju i własnej, niewielką skłonnością do paranoi politycznej oraz niskim poziomem autorytaryzmu.

---

⁵ Por. przypis 2.

⁶ Por. przypis 2.

Elektorat PSL. Sympatyków tej partii cechuje niższy niż przeciętnie poziom pesymizmu. Podobnie jak w latach ubiegłych, zwolenników PSL charakteryzuje większa niż przeciętne innowacyjność, otwartość na zmiany. Gotowość do współpracy i zaufania innym jest w elektoracie tego ugrupowania zbliżona do przeciętnej dla ogółu badanych, a na tle pozostałych elektoratów – niska. Zwolenników PSL wyróżnia ponadprzeciętnie wysoki poziom autorytaryzmu. Wskaźniki pozostałych postaw – „paranoi politycznej”, anomii i alienacji politycznej – przyjmują wśród zwolenników tej partii wartości zbliżone do średnich dla ogółu społeczeństwa.

Żadna z analizowanych postaw nie ma, jak się okazało, istotnego statystycznie związku z chęcią poparcia tego ugrupowania w wyborach parlamentarnych⁷.

Elektorat Zjednoczonej Lewicy. Samopoczucie i kondycja psychiczna w zakresie badanych cech i nastawień zadeklarowanych wyborców koalicji SLD, TR, PPS, UP i Zielonych są stosunkowo dobre – wartości wskaźników badanych postaw są wśród nich na ogół nieco lepsze niż średnie dla całego społeczeństwa. Zwolennicy Zjednoczonej Lewicy charakteryzują się nieco mniejszym niż przeciętnie pesymizmem. Są bardziej niż przeciętnie otwarci na zmiany i skłonni do współpracy. Rzadziej niż przeciętnie są skłonni myśleć o polityce w kategoriach spisku i działań zakulisowych sił. Charakteryzują się nieco niższym niż średni poziomem autorytaryzmu i anomii. Nasilenie alienacji politycznej w elektoracie Zjednoczonej Lewicy jest zbliżone do przeciętnego.

Żadna z analizowanych postaw nie jest związana w sposób istotny statystycznie z zamiarem poparcia Zjednoczonej Lewicy w wyborach parlamentarnych⁸.

Wyborcy niezdecydowani. Osoby deklarujące zamiar głosowania w nadchodzących wyborach, ale niezdecydowane, kogo poprzeć, wyróżnia niski poziom innowacyjności i otwartości na zmiany. Cechuje je większy niż przeciętnie pesymizm. Jednocześnie niezdecydowanych charakteryzuje niski poziom paranoi politycznej, nieco mniej rozpowszechnione niż przeciętnie są wśród nich postawy anomijne. Wartości pozostałych wskaźników (skłonności do współpracy, autorytaryzmu oraz alienacji politycznej) nie odbiegają wśród niezdecydowanych od średnich dla ogółu badanych.

Brak skryształizowanych preferencji partyjnych – jak wynika z analiz – wiąże się przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu sytuacji kraju i własnej⁹.

---

⁷ Por. przypis 2.

⁸ Por. przypis 2.

⁹ Por. przypis 2.

Niezamierzający głosować. Kondycja psychiczna i samopoczucie osób biernych polityczne, niezamierzających głosować w nadchodzących wyborach, są gorsze niż potencjalnych uczestników wyborów. Większy jest w tej grupie pesymizm w myśleniu o sytuacji kraju i własnej, zdecydowanie częściej doświadczają oni poczucia braku sensu w otaczającym świecie oraz niechęci do polityki i reguł nią rządzących. Wysokiemu poziomowi pesymizmu, anomii i alienacji politycznej towarzyszy silna skłonność do myślenia o polityce w kategoriach gry zakulisowych sił oraz niska gotowość do współpracy i zaufania innym. Nasilenie autorytaryzmu jest wśród niegłosujących zbliżone do przeciętnego. Podobnie stopień otwartości na zmiany nie odbiega od średniego dla ogółu badanych.

Jak pokazują analizy¹⁰, niechęć do udziału w nadchodzących wyborach jest związana przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu sytuacji kraju i własnej, wysokim poziomem alienacji politycznej i anomii.

W ciągu ostatnich pięciu lat postawy polskiego społeczeństwa, biorąc pod uwagę większość analizowanych wskaźników cech i nastawień, niewiele się zmieniły. Istotne zmiany dotyczą z jednej strony wzrostu optymizmu – widocznego przede wszystkim w postrzeganiu stanu gospodarki, sytuacji w zakładach pracy oraz sytuacji własnej rodziny, z drugiej strony – wyraźnego nasilenia skłonności do myślenia o polityce w kategoriach spisku zakulisowych sił. To właśnie poziom postawy określanej jako paranoja polityczna najbardziej różnicuje elektoraty partyjne i wpływa na decyzje wyborcze. Z kolei głosujących od niegłosujących odróżnia przede wszystkim poziom pesymizmu oraz nasilenie alienacji politycznej. Udziału w wyborach odmawiają przede wszystkim osoby pesymistycznie myślące o sytuacji w kraju oraz własnej, nieufnie nastawione do mechanizmów i elit politycznych. Pod względem poziomu pesymizmu i nasilenia alienacji politycznej, niegłosującym stosunkowo najbliższym do potencjalnych wyborców komitetu Kukiz'15. Brakuje im jednak charakterystycznej dla elektoratu Kukiza otwartości na zmiany oraz gotowości do współpracy i zaufania innym.

---

¹⁰ Por. przypis 2.

Samopoczucie i postawy poszczególnych elektoratów są powiązane z ich profilami społeczno-demograficznymi. Szczególnie dobrą kondycję psychiczną zwolenników Nowoczesnej Ryszarda Petru tłumaczy fakt, że – jak wynika z analiz – partia ta przyciąga osoby najlepiej wykształcone i sytuowane, o stosunkowo najwyższej pozycji społecznej. Niejako po przeciwnej stronie lokuje się elektorat PiS, w którym relatywnie dużo jest osób o stosunkowo niskim statusie społeczno-ekonomicznym oraz ludzi starszych. Te grupy znajdują się, ogólnie rzecz biorąc, w gorszej kondycji. Z kolei potencjalni wyborcy komitetu Kukiz'15 to w większości ludzie młodzi, którzy generalnie charakteryzują się ponadprzeciętną otwartością na zmiany.

Opracowała

Beata ROGUSKA